

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

WPROWADZENIE

Zmiany społeczno-gospodarcze zachodzące na polskiej wsi mają wpływ również na życie mieszkających tam kobiet: faktem jest rosnąca dostępność różnego rodzaju usług, poprawa warunków cywilizacyjnych na wsi, możliwość kształcenia i znalezienia pracy.

Wyniki realizowanych na wsi badań wskazują, że mieszkające tam kobiety coraz częściej wykraczają poza przypisane im tradycją role rodzinne, chętnie podejmują wyzwania zawodowe, edukacyjne, społeczne. W Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN warunki życia i problemy mieszkanek polskiej wsi były przedmiotem wielokrotnie podejmowanych badań – większością z nich kierowała prof. dr hab. Barbara Tryfan. Problemy kobiet wiejskich, prezentacja poświęconych im badań miały w ostatnich latach swoje miejsce w kwartalniku *Wieś i Rolnictwo* oraz w innych publikacjach IRWiR PAN¹, choć nie tak często, jak w okresie aktywności naukowej profesor Tryfan. Chcemy powrócić do tej tematyki badawczej oraz zainicjować naukową debatę o sprawach mieszkanek wsi, a jej początkiem niech stanie się ten numer naszego kwartalnika, poświęcony problemom wiejskich kobiet.

¹ Por. m.in.: Chyłek E., Lewczuk A. 1996: Społeczna sylwetka przedsiębiorczych kobiet wiejskich, *Wieś i Rolnictwo* nr 93 (4), s. 86–101; Gutkowska K. 2004: Kobiety wiejskie w procesie transformacji polskiej gospodarki, *Wieś i Rolnictwo* nr 122 (1), s. 80–99; Kaczor-Pańków G., 1996: Aktywność społeczno-zawodowa kobiet i ich rola w społeczności wiejskiej, *Wieś i Rolnictwo* nr 93 (4), s. 12–21; Matysiak I., 2013: Sołtysi i sołtyski o pełnionych rolach i motywach sprawowania funkcji w wybranych środowiskach wiejskich, *Wieś i Rolnictwo* nr 3; Michalska S., 2013: Tradycyjne i nowe role kobiet wiejskich, *Wieś i Rolnictwo* nr 2; Mydlak M., 1996: Społeczne uwarunkowania przedsiębiorczości kobiet wiejskich, *Wieś i Rolnictwo* nr 93 (4), s. 70–84; Ostrowski L., 1998: Gospodarstwa rolne prowadzone przez kobiety, *Wieś i Rolnictwo* nr 101 (4), s. 119–131; Ostrowski L., 1994: Gospodarstwa prowadzone przez kobiety, *Wieś i Rolnictwo* nr 84–85 (3–4), s. 44–53; Podogrodzka M., 2011: Zachowania prokreacyjne ludności na obszarach miejskich i wiejskich w Polsce w latach 1990–2009, *Wieś i Rolnictwo* nr 2; Podogrodzka M., 2012: Zmiany zachowań matrymonialnych na obszarach miejskich i wiejskich w Polsce w latach 1990–2009, *Wieś i Rolnictwo* nr 2; Sawicka J., 1996: Koła Gospodyń Wiejskich jako społeczno-zawodowa organizacja kobiet, *Wieś i Rolnictwo*, nr 2 (91); Tryfan B., 1968: *Pozycja społeczna kobiety wiejskiej*, Książka i Wiedza; Tryfan B., 1987: *Kwestia kobieca na wsi*, Warszawa, IRWiR PAN; Tryfan B., 1996: *Ochrona socjalna rodziny wiejskiej*, Warszawa, IRWiR PAN; Tryfan B., 2003: *Kobiety wiejskie wobec zmian systemowych*, Warszawa, IRWiR PAN.

Zachodzące na terenach wiejskich zmiany sprawiają, że trudne do określenia jest ustalenie znaczenia samego terminu „kobieta wiejska”. Migracje ze wsi do miast, ale i coraz częściej zachodzące w odwrotnym kierunku – z miast na wieś, sprawiają, że część mieszkanki wsi zostaje kobietami wiejskimi z wyboru, a nie z racji miejsca urodzenia. Obecny we wcześniejszych opracowaniach obraz kobiety wiejskiej – żony rolnika czy rolniczki już od dawna wydaje się niepełny.

Po transformacji roku 1989 polska wieś weszła w okres intensywnych przemian, które odbiły się na warunkach życia kobiet; kolejną ważną cezurą czasową był rok 2004 i akcesja Polski do Unii Europejskiej, co wiązało się z przyjęciem wspólnej polityki rolnej i konsekwencjami, jakich doświadczyli mieszkańcy terenów wiejskich w Polsce. W prezentowanym tomie o aktywności kobiet związanych z rolnictwem pisze Agnieszka Wrzochalska². Wyniki przeprowadzonych w latach 90. badań pokazują, że kobiety odegrały niezwykle ważną rolę w niwelowaniu trudnych skutków przemian – związanych z utratą pracy, pogorszeniem się w latach 90. materialnych warunków życia, co dotknęło wówczas wiele rodzin wiejskich. W sytuacjach kryzysowych to kobiety często podejmują role związane z zapewnieniem bezpieczeństwa materialnego rodzinie. To właśnie na nich spoczywa odpowiedzialność za działania zaradcze. O tym, jak postrzegają same siebie oraz jak postrzegane są kobiety dotknięte ubóstwem, pisze w swoim tekście Katarzyna Górniak³. Sposób narracji odnoszący się do przedstawiania kobiet wiejskich w polskich serialach telewizyjnych jest tematem tekstu Beaty Łaciak⁴.

Wyraźnym trendem, jaki możemy obserwować w okresie posttransformacyjnym, jest wzrost aspiracji edukacyjnych i zawodowych kobiet wiejskich. Powoli wzrasta liczba kobiet działających aktywnie na rzecz lokalnych społeczności w ramach struktur władzy samorządowej, ale również w innych organizacjach – nieformalnych grupach, lokalnych grupach działania i innych NGO. O aktywnych kobietach wiejskich w numerze piszą: Katarzyna Zajda⁵, omawiając aktywność kobiet w lokalnych grupach działania, Ilona Matysiak⁶, analizując działalność kobiet sołtyszek, natomiast o tych, sięgających po inne formy władzy, o kobietach pokonujących bariery i aktywnych zawodowo pisze Barbara Chmielewska⁷.

Tradycyjne role wiejskich kobiet przywołuje Kinga Pawłowska⁸, która analizuje jeden z trzech pamiętników kobiecych spośród 61 zapisków z lat 30. XX wieku; pamiętniki i zawarte w nich doświadczenia związane z narodzinami dzieci oraz macierzyństwem są także źródłem cytowanym przez Magdalenę Gajewską i Sylwię Michalską⁹ w tekście poświęconym macierzyństwu i porodach na wsi – ongiś i współcześnie.

² A. Wrzochalska: Rola kobiet na obszarach wiejskich, s. 11.

³ K. Górniak: Wiejskie kobiety w sytuacji ubóstwa – jak je widzą, jak je piszą, s. 67.

⁴ B. Łaciak: Serialowy obraz kobiet wiejskich, s. 23.

⁵ K. Zajda: Partycypacja polityczna kobiet wiejskich, s. 81.

⁶ I. Matysiak: Kobiety rządzą polską wsią? Władza lokalna i pleć, s. 127.

⁷ B. Chmielewska: Kobiety wiejskie kruszą „szklany sufit”, s. 111.

⁸ K. Pawłowska: Kobieta wiejska w *Pamiętnikach chłopów* z lat 30. XX wieku, s. 51.

⁹ M. Gajewska, S. Michalska: Poród i macierzyństwo na wsi – zmiany doświadczeń i ról kobiet wiejskich, s. 35.

O podziale obowiązków rodzicielskich i regulacjach prawnych dotyczących opieki nad dziećmi na terenach wiejskich w Finlandii pisze Maarit Sireni¹⁰, co jest ciekawym uzupełnieniem dominującej w numerze polskiej perspektywy.

Trzy z proponowanych tekstów poświęcone są analizie działań, podejmowanych na rzecz kobiet wiejskich przez różnego rodzaju instytucje: Elżbieta Karnafel-Wyka¹¹ pisze o programach państwowych, których celem jest zwiększenie mobilności zawodowej kobiet wiejskich; Magda Biejat i Katarzyna Wójcikowska¹² analizują współczesną działalność kół gospodyń wiejskich, a Olga Rodak i Julia Szawiel¹³ opisują zderzenia tradycji i doświadczeń wiejsko-miejskich poprzez działania Stowarzyszenia Folkowisko w sferze kultury.

Recenzje wydanych w ciągu ostatnich miesięcy książek poświęconych problemom kobiet są dobrym uzupełnieniem tematyki poruszanej w tym tomie. Mamy nadzieję, że ten numer naszego kwartalnika przybliży czytelnikom sprawy kobiet wiejskich oraz będzie punktem wyjścia do szerszej dyskusji o nowym, a może raczej zmieniającym się miejscu kobiet w społecznościach wiejskich w Polsce oraz działaniach, które powinny wesprzeć ich aspiracje i dążenia.

Sylwia Michalska

¹⁰ M. Sireni: Rural Motherhood and child care. An analysis of Finnish practices and contrasting expectations, s. 143.

¹¹ E. Karnafel-Wyka: Mobilność zawodowa kobiet wiejskich: inicjatywy i działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, s. 177.

¹² M. Biejat, K. Wójcikowska: O roli tradycji we współczesnej działalności kół gospodyń wiejskich, s. 97.

¹³ O. Rodak, J. Szawiel: „Kultura jest Babą”. Wizja animacji kultury na wsi w działaniach Stowarzyszenia Folkowisko, s. 157.